SEJ
SPOŁECZEŃSTWO
EDUKACJA
JĘZYK

Tom 18/2023, ss. 325-334
ISSN 2353-1266
e-ISSN 2449-7983
DOI: 10.19251/sej/2023.18(22)
www.sej.mazowiecka.edu.pl
Otrzymano: 04.06.2023
Zaakceptowano: 28.10.2023
Opublikowano: 28.12.2023

CC BY

Agata Ścigocka
Akademia Mazowiecka w Płocku

OPINIE RODZICÓW NA TEMAT NAUCZYCIELI ZE SZKÓŁ PODSTAWOWYCH PO OKRESIE NAUCZANIA ZDALNEGO

PARENTS' OPINIONS ABOUT TEACHERS FROM PRIMARY SCHOOLS AFTER DISTANCE LEARNING PERIOD

Streszczenie

Epidemia Covid-19 znacząco wpłynęła na wiele aspektów życia zarówno dzieci, jak i dorosłych. Jednym z tych obszarów była edukacja. Dzieci, jak również rodzice i nauczyciele, zostali postawieni w nowej sytuacji edukacyjnej, którą było nauczanie online. Wówczas nauczyciele zostali postawieni przed nowymi wyzwaniami edukacji, dzieci – przed nowymi sposobami nauki, a rodzice – nowymi zadaniami do wykonania. Z racji tego postanowiłam zbadać, czy relacja nauczyciel–rodzic uległa zmianie. W związku z tym celem niniejszego artykułu jest zbadanie, czy nauczanie na odległość wpłynęło w jakikolwiek sposób na relacje pomiędzy rodzicami

Summary

Covid-19 epidemic affected significantly every aspect of our life not only children but also adults. One of those aspects was education. Children, parents and teachers had to face completely new educational situation, which is on-line learning. During distance learning teachers had to cope with new tasks how to teach effectively, children had to gain knowledge how to learn in new circumstances, and parents had to manage with new assignments connected with their children. According to this I decided to examine if the relation between teachers and parents has changed in any way. The purpose of this paper „Opinie rodziców na temat nauczycieli ze szkół podstawowych

a nauczycielami. Zostanie zadane również pytanie o przyczyny takiego stanu rzeczy.

Słowa kluczowe: epidemia Covid-19; edukacja; relacja nauczyciel–rodzic; nauczanie zdalne; opinie rodziców

po okresie nauczania zdalnego" is to study if distance learning affected relations in any way. There would be also a question about reasons of this state of affairs.

Keywords: Covid-19 epidemic, education, teacher-parent relation, distance learning, parents' opinions

1. Wprowadzenie

Nauczyciel oraz rodzic to określone i funkcjonujące od dawna role społeczne w kulturze, które wiążą się zarówno z wzajemnymi oczekiwaniami wobec siebie, jak również z konkretnymi zachowaniami i działaniami przy odpowiedniej okazji. Oczekiwania są podobnie pojmowane i szeroko znane w danej grupie społecznej, jak i indywidualnie. Status każdej z tych figur zostaje przyznawany i podtrzymany przez społeczeństwo, a powstaje bardziej w sposób spontaniczny w zwyczajach oraz środowiskowych obyczajach, aniżeli zostaje celowo utworzony. Z tego względu nauczyciele pełnią określoną przez społeczeństwo funkcję, która definiuje ramy ich zachowania. (Nowosad, Szymański 2004, s. 119)

Pozycje i role budują pewne oczekiwania odnośnie do zachowania i postawy obu stron. Oczekiwania dotyczące stosunków pomiędzy rodzicami a nauczycielami oznaczają świadome sądy i spodziewany przebieg danych zjawisk czy zachowań. Owe sądy zawierają elementy zarówno oceniające, jak i normatywne. W przypadku, gdy oczekiwania zostają spełnione, wyzwalane są pozytywne emocje. Wskazania i pragnienie pewnych zachowań mają istotny wpływ na jakość oddziaływań edukacyjnych obu stron, zarówno nauczycieli, jak i rodziców. (Nowosad, Szymański 2004, s. 119)

Już w trakcie pierwszego spotkania obie grupy formułują określone oczekiwania, licząc na ich zrealizowanie przez drugą stronę. Niestety w wielu szkołach podstawowych i nie tylko komunikacja pomiędzy nauczycielem a rodzicami przebiega w sposób jednostronny. Nauczyciel częstokroć informuje rodziców o swoich oczekiwaniach, natomiast często nie wyraża zainteresowania potrzebami drugiej strony. Z tego powodu po stronie rodziców może powstać poczucie bezsilności czy bezradności w wyniku takiego obrotu sytuacji. (Nowosad, Szymański 2004, s. 119)

Relacja pomiędzy rodzicem a nauczycielem jest złożona oraz wymaga wytężonej pracy i zaufania z obu stron. W czasie nauczania zdalnego wzajemne stosunki zostały poddane trudnej próbie. Nauczanie na odległość ograniczyło, a często wykluczyło regularne spotkania z rodzicami w placówce szkoły. Pozostały rozmowy przez telefon czy komunikaty wysyłane poprzez dziennik elektroniczny lub platformy służące do komunikacji z uczniami.

Nauczanie zdalne zostało wprowadzone w Polsce obligatoryjnie dla wszystkich szkół podczas epidemii Covid-19. Jak podaje NIK, włącznie od marca 2020 r. aż do końca czerwca 2021 r. ze względu na obostrzenia sanitarne Ministerstwo Edukacji

i Nauki opracowało, a następnie wprowadziło łącznie 58 rozporządzeń. Niektóre z nich dotyczyły między innymi ograniczenia funkcjonowania placówek oświaty, a inne określały dalszą organizację kształcenia, w tym przypadku kształcenia na odległość. Należy podkreślić, że rozporządzenie dotyczące organizacji dalszego kształcenia zostało zmienione aż 28 razy. (*Szkoły w czasach pandemii*, 2022)

W pierwszej fazie trwania nauczania zdalnego to właśnie rodzice zostali obarczeni dodatkowym ciężarem obowiązków, a mianowicie dopilnowania nauki dzieci, co wiązało się z nowymi zadaniami. Nie byli tylko zobowiązani do drukowania, jak i późniejszego dokumentowania wypełnionych przez ich podopiecznych kart pracy, ale również mieli obowiązek pomagać młodszym dzieciom we wszystkich pracach technicznych, jak i plastycznych. (Pawłowska 2020, s. 2–5)

Pawłowska powołuje się na badanie przeprowadzone przez operatora dziennika elektronicznego Librus, które pokazuje, że najwięcej obowiązków spadło w pierwszej kolejności na rodziców dzieci w klasach 4– 6, a w następnej – rodziców uczniów klas 1–3. Zgodnie z tymi danymi rodzicom przypadło zasadniczo więcej obowiązków, nie licząc ich pracy zawodowej (Pawłowska 2020, s. 2– 5) Gwałtowny przerost powinności nad czasem wolnym mógł negatywnie wpłynąć na samopoczucie rodziców i wywołać uczucie silnego niezadowolenia.

Z tego też powodu podjęto się zbadania, czy nauczanie zdalne wywołuje w rodzicach emocje, jak wpływa na szeroko pojęty odbiór nauczyciela. Wreszcie też warto porównać nauczanie stacjonarne ze zdalnym.

2. Przyjęte założenia metodologiczne badań

Aby jak najlepiej zrozumieć relacje pomiędzy rodzicami a nauczycielami, w pracy tej został określony przedmiot, cel, jak również problemy badawcze. Zatem przedmiotem podjętych badań w jest stosunek oraz opinie danej grupy społecznej, a mianowicie rodziców, na temat nauczycieli ze szkół podstawowych po nauczaniu zdalnym.

Do głównych celów podjętych w prezentowanej pracy badawczej należy zbadanie, z późniejszym opisaniem, jak nauczanie na odległość czy trudności z nim związane wpływają na szeroko pojętą ocenę skuteczności nauczyciela, jego pracy, wysiłków oraz zaangażowania w oczach rodzica. W obrębie celu głównego dokonano sformułowania celów szczegółowych, do których zalicza się opisanie stanu wiedzy rodziców dzieci ze szkół podstawowych na temat przebiegu kształcenia, jak i efektów nauczania zdalnego.

Na potrzeby prezentowanych badań sformułowano problem główny:

1. Jak zmienił się stosunek rodziców do nauczycieli po nauczaniu online?

Zostały zadane również następujące problemy badawcze:

1. Jakie są efekty nauczania online w opinii rodziców?
2. Czy nauczyciele radzą sobie z nauczaniem online?
3. Czy nauczanie online wzbudza jakieś emocje, a jeśli tak to jakie?
4. Jaką postawą odznaczają się rodzice wobec pracy nauczycieli online?

3. Analiza wyników badań

Badania zostały przeprowadzone w szkołach podstawowych zarówno na wsi, jak i w miastach za pomocą anonimowych ankiet. Częściowo badania zostały przeprowadzone w sposób stacjonarny w płockich szkołach podstawowych, a częściowo za pomocą forów internetowych zrzeszających rodziców.

W badaniach wzięło udział 91 osób, w tym 78 kobiet i 9 mężczyzn, jedna osoba nie była skłonna podać swojej płci. Przekładając liczby na procenty, można dostrzec, że kobiety stanowiły 89% badanych, natomiast mężczyźni zaledwie 10%.

Natomiast wiek głównie oscylował między 26 a 45 r.ż., co stanowi 92% badanych osób. Aż 66% ankietowanych było w wieku od 36 do 45 lat. 26% miało 26 do 35 lat, natomiast pozostałe osoby (5% ankietowanych) znajdowały się między 18 a 25 r.ż., a 3% miało od 46 do 55 lat, nikt z badanych osób nie miał powyżej 55 lat.

Jeśli chodzi o miejsce zamieszkania, aż 60 ankietowanych zamieszkuje miasto od 50 do 150 tys. mieszkańców, co daje 67% badanych. Pozostali respondenci mieszkali na wsi, a także w większych lub mniejszych miastach, 19 respondentów odpowiedziało, że mieszka na wsi, co daje 21% ankietowanych. Natomiast 5 rodziców zamieszkuje miasto do 50 tysięcy mieszkańców, sprawia to, że stanowią oni 6% badanych osób. Co więcej, 7 rodziców zdeklarowało, że mieszka w mieście od 150 do 500 tysięcy mieszkańców, co sprawia, że oni również stanowią 6% grupy badawczej.

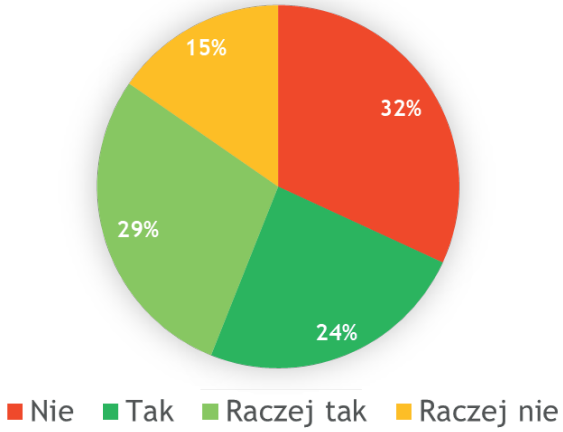
Aż 59% respondentów posiada wykształcenie wyższe, taką opcję zaznaczyło 45 osób, 37% posiada wykształcenie średnie, co daje 37% ankietowanych, a zaledwie trzy osoby wykształcenie zawodowe, z czego wynika, że stanowią 4% całej grupy badawczej.

Wszyscy uczniowie brali udział w zajęciach zdalnych, jednakże ich przebieg znacząco się różnił w danych placówkach. Niektórzy uczniowie nie mieli możliwości uczestniczyć w zajęciach w czasie rzeczywistym. „Na żywo" wzięło udział 73% uczniów, pozostałe 27 % nie miało takiej możliwości. Zatem 66 rodziców zaświadczyło, że ich dziecko miało zajęcia w czasie rzeczywistym, a 25 rodziców zdeklarowało, że takowe zajęcia nie miały miejsca.

Jeśli chodzi o zwiększenie lub zmniejszenie ilości prac domowych w odczuciu rodziców, na pytanie: „W skali od 1 do 5 jak Pana/i zdaniem zmieniła się ilość zadawanych prac domowych w czasie nauczania zdalnego?", gdzie: : 1 – oznacza „zdecydowanie mniej", 2 – „trochę mniej", 3 – „tyle samo", 4 – „trochę więcej", 5 – „zdecydowanie więcej", ankietowani mieli inne odczucia. 7 uznało, że nauczyciele zadawali ich zdecydowanie mniej, 23 – trochę mniej, 23 stwierdziło, że ilość prac domowych pozostała bez zmian, natomiast 21 rodziców przyznało, że było zadawane trochę więcej prac domowych, a 17 zaobserwowało zdecydowany wzrost prac domowych.

Z podanych odpowiedzi wyłania się podział: 8% uważa, że jest zdecydowanie mniej prac domowych, 25% sądzi, że jest trochę mniej prac domowych, co daje 33% rodziców, według których ilość prac domowych uległa w jakikolwiek sposób zmniejszeniu. 25% stwierdziła, że prace domowe nie uległy w żaden sposób zmianie w trakcie

nauczania zdalnego. Natomiast 23% rodziców uważa, że było zadawanych trochę więcej prac domowych, a 19% deklaruje, że prac domowych przybyło zdecydowanie więcej. Podsumowując, 42% rodziców dostrzegło wzrost prac domowych w trakcie nauczania na odległość w odniesieniu do prac domowych zadawanych w czasie nauczania stacjonarnego.

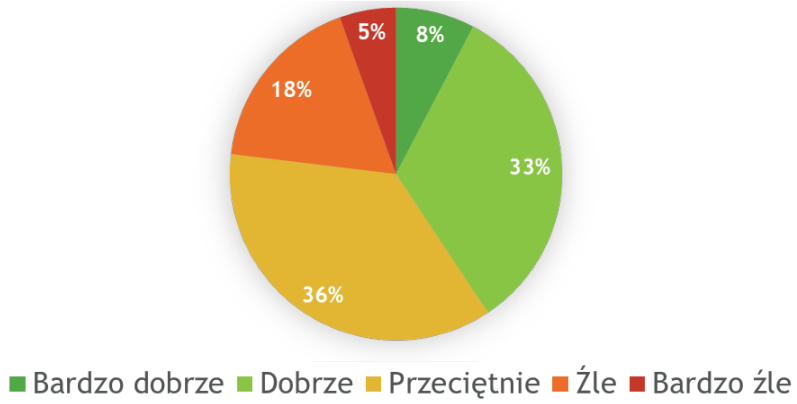
Wykres 1. Poziom przekazywanej wiedzy

Odpowiedzi na pytanie: „Czy uważa Pan/i, że poziom przekazywanej wiedzy z czasu nauczania stacjonarnego został zachowany w trakcie nauczania online?" wskazują, że zdania były podzielone. 47% przyznało, że poziom przekazywanej wiedzy nie został zachowany, druga połowa, czyli 53%, sądziła inaczej. Głosy rozkładały się następująco: 15% uznało, że raczej poziom nie został zachowany, 32% uznało, że zdecydowanie nie został zachowany, 29% sądzi, że poziom przekazywanej wiedzy został raczej zachowany, a 24% stwierdziło, że zdecydowanie został zachowany.

Jak stwierdziło 54% ankietowanych ich zaangażowanie w naukę dziecka oraz wiążące się z tym obowiązki, jak dokumentowanie czy tłumaczenie materiału, wzrosło w czasie nauczania zdalnego. 46% badanych osób nie przybyło obowiązków. 21% rodziców uważa, że ich poziom zaangażowania w naukę dziecka pozostał taki sam. Jest również grupa rodziców (25% badanych osób), która deklaruje, że ich zaangażowanie w naukę dzieci i wszelkie związane z tym czynności zmalały.

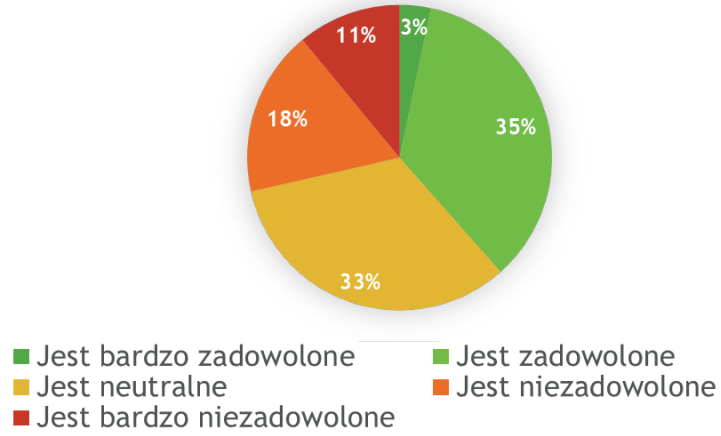
Na odczucia związane z odbiorem nauczania zdalnego, jak i samych nauczycieli miał wpływ kontakt z nauczycielami dzieci. Ankietowani rodzice mieli możliwość ocenić kontakt z nauczycielem ich dziecka w skali od 1 do 5. W większości rodzice byli zadowoleni lub umiarkowanie zadowoleni z kontaktów. 27 ankietowanych określiło swój kontakt z nauczycielem jako doskonały, 21 zadeklarowało – bardzo dobry, 26 rodziców stwierdziło, że kontakt był dobry, 7 uznało, że kontakt był słaby, dopuszczający, natomiast 10 osób zaznaczyło, że nie miało żadnego kontaktu z nauczycielem ich dziecka.

53% rodziców biorących udział w badaniu przyznało, że kontakt z nauczycielem był bardzo dobry lub nawet doskonały. 29% badanych miało dobry kontakt z nauczycielem. Natomiast 19% nie było zadowolonych z kontaktu z nauczycielem, określając go jako słaby lub nawet zaznaczając, że z nauczycielem nie było żadnego kontaktu.

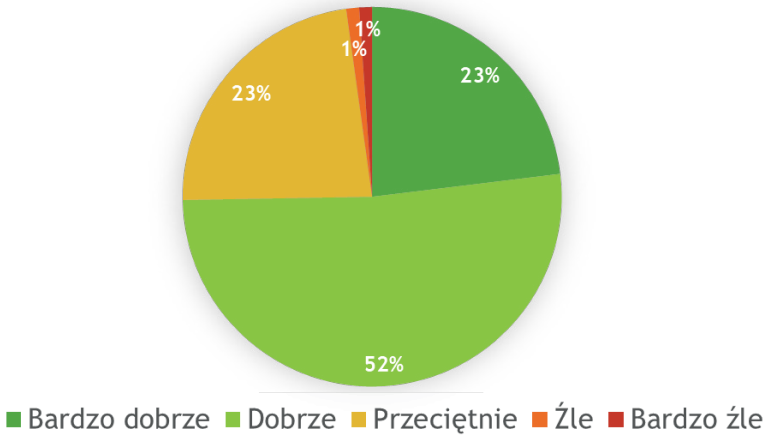
Wykres 2. Ocena nauczania zdalnego wg rodziców

Poproszeni o ocenę nauczania zdalnego ankietowani mieli do wyboru ocenę bardzo dobrą, dobrą, przeciętną, złą lub bardzo złą. 7 rodziców uznało, że nauczanie zdalne zasługuje na ocenę bardzo dobrą, 30 oceniło je dobrze, 33 określiło nauczanie zdalne jako przeciętne, 16 wystawiło złą ocenę, natomiast 5 rodziców stwierdziło, że było bardzo złe. Przekładając to na procenty można zauważyć, że 41% rodziców zaznaczyło, że nauczanie zdalne oceniają pozytywnie, 36% ocenia je przeciętnie, a 23% przejawia negatywny stosunek do nauczania online.

Wykres 3. Poziom zadowolenia uczniów z nauczania zdalnego

Co ciekawe, 38% rodziców określa stosunek ich dzieci jako pozytywny, 33% – neutralny, a 29% – negatywny. Można dostrzec wzrost negatywnego podejścia dzieci do nauczania zdalnego w odniesieniu do oceny rodziców. Rodzice byli bardziej skłonni ocenić swój stosunek jako pozytywny. Natomiast gdy zostali poproszeni o oszacowanie zadowolenia swoich dzieci, odsetek negatywnych opinii na temat nauczania zdalnego okazał się większy.

Wykres 4. Ocena zaangażowania nauczycieli w nauczanie zdalne

Rodzice wysoko ocenili zaangażowanie nauczycieli w nauczanie zdalne, gdyż aż 75% ocenia je pozytywnie, 23% osób ocenia je przeciętnie, a tylko 2% jest niezadowolonych z zaangażowania nauczycieli w prowadzenie zajęć. Rodzice w większości głosów byli pozytywnie nastawieni do nauczycieli. 21 rodziców wystawiło ocenę bardzo dobrą, większość rodziców wybrała opcję, że zaangażowanie było dobre (47 ankietowanych), 21 badanych oceniło zaangażowanie jako przeciętne. Natomiast tylko jedna osoba oceniła zaangażowanie nauczycieli w nauczanie zdalne jako złe, a jedna – jako bardzo złe.

W ankiecie rodzice zostali poproszeni o krótkie uzasadnienie swojego zdania odnośnie do zaangażowania nauczycieli w nauczanie na odległość. Opinii było bardzo wiele, każdy rodzic podchodził do tego zadania indywidualnie. Można dostrzec szczerość płynącą ze słów ankietowanych oraz zrozumienie trudnej sytuacji, w której znaleźli się nauczyciele.

W uzasadnieniu padały zwroty mówiące o tym, że nauczyciel się starał, że rodzic miał stały kontakt z nauczycielem, albo, że pedagog był zaangażowany w przekazywanie wiedzy, ale również podkreślone zostały problemy związane z nową sytuacją, sugerujące, że dzieci lepiej rozwijają się podczas zajęć stacjonarnych, nauczyciele nie potrafili zainteresować uczniów, a na lekcjach panowało zamieszanie.

Ponadto w uzasadnieniu padały zwroty dotyczące kontaktów z nauczycielami podczas nauczania zdalnego, takie jak:

– „Nauczyciel częściej kontaktował się, gdy nauczanie było zdalne".

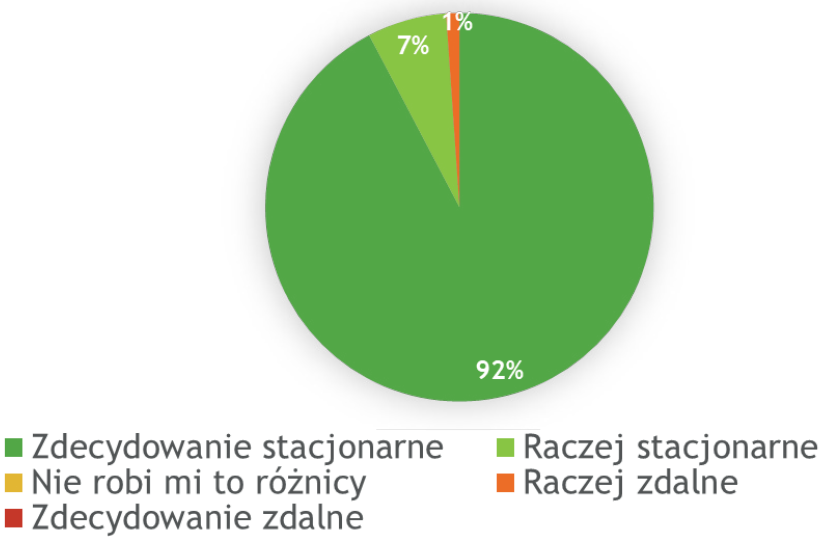
- „Nauczyciele bardzo pomocni, w każdej chwili uczniowie mogli kontaktować się z nimi, jeśli potrzebowali pomocy".
- „Miałam stały kontakt z nauczycielem".
- Rodzice w swej ocenie brali pod uwagę również aspekty związane z przekazywaniem wiedzy, jak i kompetencjami technologiczno-informatycznymi".
- „Bardzo dobre ćwiczenia doskonalące. Praca z każdym dzieckiem".
- „Tłumaczenie materiału było konkretne mimo problemów z łącznością (czas przekazywania wiedzy)".
- „Nauczyciele robili wszystko, co w ich mocy, żeby jak najlepiej przekazać wiedzę".
- „Dziecko nie miało żadnych zaległości, wiedza była przekazywana w sposób zrozumiały".
- „Oceniam dobrze, ponieważ nauczyciel w niektórych momentach nie potrafił w dobry sposób przekazać swojej wiedzy dzieciom".
- „Nauczyciele starali się bardzo mimo trudności związanych z technologią".
- „Nauczyciele bardzo zaangażowani w jak najlepsze przekazanie wiedzy. Przygotowani do zajęć".
- Czasem rodzice tylko podkreślali starania nauczycieli i włożony przez nich wysiłek, aby jak najbardziej zaciekawić uczniów treściami dydaktycznymi.
- „Był wytrwały".
- „Duże zaangażowanie".
- „Nauczyciel zaangażowany".
- „Był pomysłowy. Dbał o koncentrację".
- „Nauczanie zdalne mieliśmy w klasie I. Nauczycielka bardzo zaangażowana w przekazywanie wiedzy, dzieci średnio".
- „Podczas nauczania zdalnego trudniej przekazać treści dydaktyczne pomimo starań nauczycieli".
- „Zaangażowanie w pracę na dobrym poziomie".

Jednakże rodzice zdawali sobie sprawę z trudności, z którymi zmagali się nauczyciele oraz z problemów wynikających z nowej sytuacja. Można to dostrzec w wypowiedziach takich jak:

- „To była nowa sytuacja dla wszystkich, nauczanie zdalne było trudne i dla dzieci i dla nauczycieli. Wg mnie nauczyciele robili, co w ich mocy, żeby przekazać i wyegzekwować wiedzę".
- „Trudno było przekazać wiedzę przez internet".
- „Dzieci dużo lepiej rozwijają się podczas zajęć stacjonarnych".
- „Trudności z odnalezieniem się w nowej i dość trudnej sytuacji".
- „Zdecydowanie trudno było przekazywać treści dydaktyczne przez internet pomimo chęci".
- „Brak kontroli nad dziećmi podczas nauczania zdalnego".
- „Nauczyciel nie zadbał o kontakt pomiędzy rówieśnikami podczas zajęć".

Nie zabrakło również krytycznych wypowiedzi:

- „Musiałem siedzieć całymi dniami w domu, pilnować dziecka, żeby się logowało na lekcje i brało w nich udział, odpowiadało. Koszt tego postępowania był taki, że nie załatwiłem wielu spraw w urzędach".
- „Duży chaos w trakcie lekcji".
- „Czasami lekcje były wysyłane tylko na mobidzienniku, nauczyciel niechętnie prowadził lekcje".
- „Nauczyciele nie przykładali się do nauczania tak jak w czasie zajęć na żywo".

Wykres 5. Nauczanie zdalne a stacjonarne

Na koniec ankiety zostało zadane pytanie o preferencje odnośnie do prowadzenia zajęć w szkole. Co ciekawe, ankietowani byli zgodni i zdecydowana większość wybrała nauczanie stacjonarne, tylko jedna osoba uznała, że nauczanie zdalne raczej bardziej jej odpowiada. 84 rodziców zaznaczyło, że zdecydowanie woli nauczanie stacjonarne, co daje 92% ankietowanych, natomiast 6 osób wybrało opcję, że nauczanie stacjonarne raczej bardziej im odpowiada, co przekłada się na 7% osób badanych.

4. Podsumowanie

Podsumowując, nauczanie zdalne zostało ocenione jako dobre lub przeciętne w oczach większości ankietowanych. Rodzice, mówiąc o uczuciach dzieci odnośnie do nauczania zdalnego, byli głównie zadowoleni lub nastawieni neutralnie. Jednakże ciekawy wydaje się fakt, że odsetek uczniów negatywnie nastawionych do nauczania zdalnego był większy niż w grupie rodziców. Badanie wykazało, że zaangażowanie nauczycieli w nauczanie

zdalne zostało dostrzeżone oraz docenione przez rodziców, wielu zdawało sobie sprawę, że nauczyciele mierzyli się z nową dla nich sytuacją.

Nauczyciele, jak również ich zaangażowanie w prowadzenie zajęć online, zostali postawieni w pozytywnym świetle. Ankietowane osoby były bardzo świadome trudności, z którymi mierzyli się pedagodzy, oraz potrafili spojrzeć na całokształt nauczania, a nie jedynie na fragmentaryczne dane. Wielu rodziców dostrzegło trud, jaki nauczyciele wkładali, aby jak najlepiej przekazywać wiedzę uczniom, pomimo wielu problemów technicznych. Badani rodzice zauważali nie tylko negatywne aspekty sytuacji, ale również starania nauczycieli, by zachęcać uczniów do zajęć czy w ciekawy sposób przekazywać treści.

Interesujący jest fakt, że pomimo pozytywnych lub neutralnych odczuć co do nauczania przez internet niekwestionowana większość rodziców woli nauczanie stacjonarne. Opiekunowie dzieci mieli świadomość, że nauczanie zdalne rządziło się innymi prawami niż nauczanie stacjonarne i wymaga innych metod pracy czy wkładania większego wysiłku w kontakt z uczniem.

Należy podkreślić, że o ile sama ocena nauczania na odległość jest poddawana krytyce, tak większość nauczycieli uniknęła negatywnej oceny pracy. Ankietowani rozróżniali działanie sytemu od rzeczywistej pracy samego nauczyciela. Pomimo tego, że nauczanie online nie przynosiło oczekiwanych rezultatów, mieli oni świadomość, że w większości przypadków nie można obwiniać za zaistniałe okoliczności samego nauczyciela.

Rodzice pomimo zmęczenia dodatkowymi obowiązkami, wynikającymi z sytuacji, często pogarszającym się stanem psychicznym lub/i fizycznym dzieci, pozbawionych kontaktu z rówieśnikami, czy brakiem możliwości zapanowania nad zachowaniami uczniów na lekcji, co przekładało się na chaotyczną atmosferę w klasie czy późniejsze gorsze wyniki oraz efekty nauczania, nie wydawali się wyładowywać swojej frustracji na nauczycielach, a starali się ich zrozumieć.

Literatura

Nik.gov.pl. 2022. *Szkoły w czasach pandemii*. Dostęp: 21.02.2023.https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/szkoly-w-czasach-pandemii.html.

Nowosad Inetta i Mirosław Szymański Mirosław, red. 2004. *Nauczyciele i Rodzice. W poszukiwaniu nowych znaczeń i interpretacji współpracy*, Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski.

Pawłowska, Sylwia. 2020. Szkoła w czasach pandemii. *Remedium*, nr 5: 2– 5.

RECENZENCI

1. Anna Andrzejewska (Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie)
2. Zbigniew Babicki (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)
3. Stanisław Chrobak (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)
4. Beata Cieśleńska (Akademia Mazowiecka w Płocku)
5. Sylwia Galanciak (Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie)
6. Agnieszka Głowala (Akademia Mazowiecka w Płocku)
7. Agnieszka Grażul – Luft (Akademia Mazowiecka w Płocku)
8. Andrzej Kansy (Akademia Mazowiecka w Płocku)
9. Maciej Kołodziejski (Akademia Mazowiecka w Płocku)
10. Oleksandr Kuchai (Narodowy Uniwersytet Zasobów Biologicznych i Naturalnych w Kijowie)
11. Zofia Kuźniewska (Akademia Mazowiecka w Płocku)
12. Anna Kwiatkowska (Instytut Psychologii, PAN)
13. Małgorzata Markowska (Uczelnia Korczaka w Warszawie)
14. Jarosław Michalski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)
15. Barbara Moraczewska (Państwowa Akademia Nauk Stosowanych we Włocławku)
16. Jan Niewęgłowski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)
17. Katarzyna Pardej (Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie)
18. Tadeusz Sakowicz (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach)
19. Jerzy Smoleń (Uniwersytet Ignatianum w Krakowie)
20. Marian Stepulak (Akademia Mazowiecka w Płocku)
21. Adam Solak (Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie)
22. Ewa Wiśniewska (Akademia Mazowiecka w Płocku)
23. Monika Wolińska (Akademia Mazowiecka w Płocku)
24. Hanna Żuraw (Uniwersytet w Siedlcach)